

מתודיקה של אפולוגטיקה: תגובה למאמרו של חגי צורף 'ממשלת גולדה מאיר לפני מלחמת יום הכיפורים'

יגאל קיפניס

מאמר התגובה של צורף על מאמרי על הנסיבות שהובילו למלחמת יום הכיפורים, הוא מאמר אפולוגטי, המציע טיעונים ופרשנויות שבסיסם רעוע, ואינם עולים בקנה אחד עם התיעוד או מתעלמים ממנו ומאירועים מרכזיים בסיפור ההיסטורי. לכן יש סתירה פנימית בהסבריו ובטיעוניו.¹ צורף ניסה להתמודד עם דברי קיסנינג'ר למאיר לאחר המלחמה: 'אינני רוצה להאשים איש אבל בשנת 1973 אפשר היה למנוע את המלחמה', ועם התיעוד העשיר שחשף כי מאיר דחתה במהלך 1973 את יזמת השלום של נשיא מצרים סאדאת ואת המתווה של קיסנינג'ר לאמץ אותה. היא הכשילה בכך הזדמנות להתחיל מהלך מדיני כן וניסיון להגיע להסדר מדיני עם מצרים לפני ספטמבר 1973 וקודם למלחמה, מהלך שקיסנינג'ר ניסה להוביל בעקבות יזמת הנשיא המצרי. צורף לא ביסס את טיעוניו על מחקר מקיף של התקופה ונראה שלא היה לפניו מלוא החומר הנדרש לבצע מחקר כזה. מאמרו נשען על מסמכי ארכיון המדינה, על קובץ סלקטיבי וחסר של מסמכי ארכיונים אמריקניים ועל שימוש לא ביקורתי בספרי זיכרונות מבלי שעימת את מה שנכתב בהם עם המידע שאצר התיעוד. גם הפרסומים והפרשנויות שבהם נעזר חסרים מידע חשוב. לדוגמה, הפרק בספרם של וונטיק ושלום,² העוסק בשנת 1973, לא נשען על מסמכי ארכיון (בניגוד לפרקים האחרים בספר). חוקר חשוב אחר שעליו הרבה צורף להישען, קרייג דיילג,³ התבסס על קובץ סלקטיבי של מסמכי הארכיון האמריקני אבל לא עשה שימוש בתיעוד הישראלי החשוב, ובכך החמיץ מידע חשוב והכרחי לשחזור האירועים ולהבנתם. היה לכך ביטוי הן בקובץ התיעוד האמריקני שערך והן בכתיבתו על בסיס תיעוד חסר זה.

- 1 המקורות לציטוטים בתגובה: חגי צורף, 'ממשלת גולדה מאיר לפני מלחמת יום הכיפורים: תשובה ליגאל קיפניס', **עיונים בתקומת ישראל**, 28 (2017), עמ' 7-43; יגאל קיפניס, 'המפנה בחקר הנסיבות לפרוץ מלחמת יום הכיפורים', שם, 26 (2016), עמ' 41-80. רק ציטוטים חדשים ילוו בהפניה למקור.
- 2 בועז וונטיק וזכי שלום, **מלחמת יום הכיפורים: המלחמה שהיה אפשר למנוע**, רסלינג, תל אביב 2012.
- 3 Craig Daigle, *The Limits of Détente: The United States, the Soviet Union, and the Arab-Israeli Conflict, 1969-1973*, Yale University Press, New Haven, CT 2012

מאיר נקטה בעקיבות עמדה בלתי מתפשרת ודרשה לספח לישראל שטח גדול מסיני. גם במחיר מלחמה היא לא הייתה מוכנה לנהל משא ומתן שיביא לסתייה מחתירתה לשינוי משמעותי בגבול הבין-לאומי בין ישראל ומצרים. אפשר להלל אותה על קו מדיני זה ואפשר לבקר אותה, אבל אי-אפשר לערער על כך. כהסבר להתנהלותה של מאיר, הפנה צורף את הקורא לדברים שכתב מירון מדזיני, מחבר הביוגרפיה של מאיר: 'מאיר הגיעה ללשכת ראש הממשלה עיפה מרוב שנותיה ומותשת משנים ארוכות של עשייה. כתוצאה מכך היא היתה זהירה ושמרנית, והתקשתה לקבל רעיונות חדשים וניסיונות נועזים במדיניות החוץ והביטחון'.⁴ צורף מודע לכך שאין בהסבר זה כדי להקהות את הביקורת על מאיר, שנבעה מהמחיר ששילמה ישראל על מדיניותה בלי שהגשימה את היעד שגולדה עצמה התעקשה עליו – סיפוח חלק מסיני במסגרת הסכם שלום. לכן הוא בנה מערכת טיעונים ופרשנויות שנועדה ללמד עליה סגוריה.

אתמקד בשלושה מהנושאים מהשנה שקדמה למלחמה. התמקדותי באירועי שנת 1973 לא נעשית בגלל התעלמות מהאירועים בשנים שקדמו לה, כטענת צורף, אלא לאחר חקירה מעמיקה של שנים אלה. חקירה זו העלתה שעד שנת 1973 הקיפאון המדיני, או כהגדרת נשיא ארצות הברית 'מראית עין של שיחות', הייתה מדיניותם של קיסינג'ר וניקסון, ואף עוגנה ב'הבנות דצמבר 1971' בינם ובין ראש ממשלת ישראל. לכן עד ראשית שנת 1973 היה משקל קטן להתנהלותה של מאיר בעניין אי-ההגעה להסכם. אלא שמאיר, בניגוד לשלושת האישים בעלי המעמד והניסיון בתחום המדיני והביטחוני, יגאל אלון, יצחק רבין ובהמשך גם משה דיין, לא השכילה לבחון את עמדתה לאור המפנה שחוללה יזמת סאדאת בעמדתו של קיסינג'ר לגבי הסכם בין מצרים וישראל. למדיניותה היה משקל מרכזי באי-קיומו של משא ומתן בשנת 1973 ובהכשלת הניסיון להגיע להסכם לפני המלחמה. אמחיש בכמה דוגמאות את ההתעלמות של צורף מהתיעוד העשיר המעיד על כך, כמו גם את היעדר הביסוס לטיעוניה ולפרשנות שהציע.

על יזמת סאדאת

'הם מוכנים לשלום ולמערכת הסכמים וערבויות בין-לאומיות וכיוצא בזה – כל זה בתנאי שאנו נסוגים באופן מלא לקו הקודם', אמר השר ישראל גלילי בדיון האינטימי במטבח של גולדה באפריל 1973 לנוכח הידיעות על כוונות המצרים כביכול לפתוח במלחמה במאי. עוד אמר גלילי באותו הדיון: 'ישנה אפשרות גם להימנע מכל הפורענות הזאת, אם אנו מוכנים להיכנס לסדרת דיונים על יסוד החזרה לגבול הקודם'. מאיר לא קיבלה את הצעתו של ישראל גלילי והחליטה לא להביא את הנושא לדיון בממשלה. יש לזכור שתפקידו של גלילי כשר בלי תיק היה לקבל את כל החומר שנועד לראש הממשלה, ויחד עם עוזרו ארנן

4 מירון מדזיני, גולדה: ביוגרפיה פוליטית, ידיעות אחרונות, תל אביב 2008, עמ' 441.

עזריה ('סיני') לבחון אותו, להציגו לפני מאיר ולדון אתה עליו. הוא היה הקרוב ביותר אליה ומצוי היטב בכל הפרטים. היש מקום לפרשנות? דברי גלילי ברורים והפרוטוקול המלא אינו מותיר מקום לספק – מאיר ידעה שיזמת סאדאת היא הצעה לשלום, שסאדאת מציע להתקדם אליו בשלבים, שקיסינג'ר מעוניין לקדם את המשא ומתן עליו ולסיימו עד ספטמבר 1973 ושאפשר למנוע מלחמה אם תסכים ישראל להחזיר במסגרת הסכם השלום את סיני לריבונות מצרית. צורף התעלם מהתיעוד של דברי גלילי.

סאדאת הגה את יזמתו, כעדותו בזיכרונותיו, בשלהי 1971. על פי התיעוד החל להכין את הקרקע לקראתה ביצירת קשר ישיר עם קיסינג'ר באמצעות ה-CIA באביב 1972, ובשינוי מערכת יחסיו עם הסובייטים ביולי 1972. הוא זכה להציגה לפני קיסינג'ר רק ב-25-26 בפברואר 1973, שני ימי השיחות שקיים קיסינג'ר בחשאי עם שליחו חאפז איסמעיל. עקרונות יזמתו אמנם לא תאמו לציפיותיה של מאיר, אבל יצרו את המפנה בעמדתו של קיסינג'ר. 'אין בה כל חדש', העריכה מאיר את יזמת סאדאת, כשעודכנה בפרטיה. 'בעבורי יש חדש', הגיב על כך מיד קיסינג'ר והוסיף, כפי שדיווח רבין למאיר, כי 'הוא מבין היטב את האסטרטגיה שלנו, קרי בנסיבות הנוכחיות להרוויח זמן ללא פעילות דיפלומטית ולהמשיך ולהתחזק'. עוד אמר: 'נאומים ארוכים שמסבירים מדוע הסטטוס קוו הוא הדבר הטוב ביותר בעבורכם לא יעזרו לכם'. גם כאן סותר התיעוד את הפרשנות של צורף לפיה ביזמת סאדאת 'לא הייתה למעשה כל נסיגה מהדרישות הקיצוניות של מצרים ומהתנאים המוקדמים הבלתי קבילים לחלוטין מבחינת האמריקנים'.

שיחה דיפלומטית אינה טקסט משפטי. צריך להכיר את שפתה. צורף, כמו מאיר בשעתה, טעה כשלא הבחין שמדברי איסמעיל עלה שבאופן מעשי בידל סאדאת הפעם את מצרים מערוצי הסכסוך האחרים. קיסינג'ר, אמן הדיפלומטיה ושפת המשא ומתן, הבין זאת מיד ואמר, יותר מפעם אחת, כפי שעולה מדיווחו של רבין למאיר, ההפך מהפרשנות שצורף הציע: 'שאל [כיני לקיסינג'ר] חזר ואמר שהוא מאמין שניתן להפריד הנושא המצרי, בהסכמת מצרים, להסדר מעין זה מטיפול עם ירדן ו/או סוריה'.

ועוד, בהתייחסותו של צורף ליזמת סאדאת הוא אף התעלם, כמו מאיר בשעתה, מהעובדה שמדובר בדיון על יזמה שהוצגה טרם תחילתו של משא ומתן, שסיכומיו בסיום אינם זהים לעמדות הפתיחה שלו. קיסינג'ר היה ער לכך ואמר שהמצרים יתעקשו על נסיגה ישראלית מלאה מסיני אבל יגמישו את עמדותיהם לגבי הפרטים האחרים של ההסכם. צורף בחר להציג את הערכתו של קיסינג'ר ליזמה בסתירה למופיע בתיעוד. ביטוי להגמשת עמדות סאדאת ראינו בהמשך ב'דאגתו' של סאדאת לנושא הפלסטיני והסרתו מהיות מכשול בדרך להסכם עם ישראל.

כיצד פעל קיסנינג'ר בעקבות יזמת סאדאט?

להלן תמצית מהלכיו של קיסנינג'ר לקדם את יזמת סאדאט ואת מאמציו להתמודד עם עמדתה העיקשת של מאיר 'לא ללכת על זה'.

ב־26 בפברואר, עם תום שני ימי השיחות שלו עם איסמעיל, נפגש קיסנינג'ר עם הנשיא ניקסון ואמר לו: 'בכנות, עד סוף השבוע הזה לא ידעתי איך לעשות את זה [להביא להסכם מצרי-ישראלי]. לא היה לי מתווה לכך. עכשיו עולה לי רעיון איך אנחנו יכולים לעשות את זה'. קיסנינג'ר ביקש וקיבל את אישורו לקדם משא ומתן בשני ערוצי שיחות במקביל: האחד גלוי באמצעות מזכיר המדינה, שבו יסוכם ההסכם החלקי לפינוי התעלה, והשני חשאי בערוץ שבינו ובין איסמעיל ובו יידונו פרטי הסכם השלום. לניקסון אמר: 'עד הקיץ נוכל לחבר את שני המסלולים [...] נוכל לסכם זאת עד 1 בספטמבר [1973] וזה יהיה הישג עצום'. כלומר, קיסנינג'ר עצמו העיד בזמן אמת על התפנית החדה שחוללה יזמת סאדאט. כל פרשנות מיותרת. צורף בחר להתעלם מהתיעוד והעדיף את ספר הזיכרונות בלי לבחון ולאמת את הכתוב בו.

ב־28 בפברואר קיסנינג'ר כבר נועד לפגישה פרטית עם מאיר, התנגד להצעתה להמשיך את מדיניות הקיפאון שאותה תיאמו בדצמבר 1971 וביקש את הסכמתה להתקדם בערוץ החשאי על פי המתווה שהציג לניקסון. 'לא נלך על זה', אמרה מאיר מיד. פעמים במהלך השיחה ביקש ופעמים סירבה ובסירובה הפכה את כוונתו לבלתי אפשרית. כך התיעוד: 'אבל שוב, אנסה רק אם את ואני נסכים על כך'. שוב חד וברור – סירובה של מאיר עצר את קיסנינג'ר מלהתקדם. גם כאן הדברים מנוגדים לפרשנות של צורף.

קיסנינג'ר לא נואש, ועשרה ימים מאוחר יותר, ב־9 במרץ, העביר למאיר באמצעות רבין מתווה להסכם ולוח זמנים שתאמו את יזמת סאדאט. על לוח הזמנים השיב רבין: 'זה יגרום אי-נעימות רבה לראש הממשלה לדבר על יולי או אוגוסט [1973, מועד פרסום ההתחייבות של ארצות הברית למצרים לריבונותה על סיני, על פי המתווה של קיסנינג'ר], זה חודשיים או שלושה לפני הבחירות אצלנו'. בתגובה הבהיר קיסנינג'ר שהבחירות בישראל אינן משפיעות על עמדת הנשיא; מטרתו היא שקיסנינג'ר יוביל לשלום במזרח התיכון. כתנאי להתקדם בערוץ החשאי חידד ודרש ממאיר תשובה לשאלה, כפי שדיווח רבין למאיר: 'האם אנו [ישראל] מוכנים לסטות מעמדתנו לשינויי גבול ניכרים בהשוואה לגבול הבין לאומי?'. למחרת קיבל את תשובתה השלילית המוחלטת של מאיר, שהוא, כמו גם רבין, לא הסתיר את מורת רוחו ממנה.

סירובה של מאיר גרם לקיסנינג'ר לנקוט סחבת במגעיו עם איסמעיל. במקביל המשיך לנסות לשכנע אותה לשנות את דעתה ולשתף פעולה עם תכניתו.

לקראת פגישתו השנייה עם איסמעיל, העביר קיסנינג'ר למאיר את הדברים הבאים ב־13 במאי: 'אינני שותף לאופטימיות של ישראל בקשר לסבירות הנמוכה שהמלחמה תתחדש ואינני מאמין שאפשר יהיה להמשיך ולשבת בשקט ובנחת ללא תזוזה, ואף הוסיף: 'בזכותי חל קיפאון זה עשרים חודש וזה מעל ומעבר למה שניתן לשער [...] כעת זה הולך

להיגמר'. בניסיון נוסף לשכנע את מאיר לאפשר לו לקדם תהליך מדיני, שב ושאל: 'למה שלא תקבלו את הגישה של אזורי ביטחון במקום דרישה לסיפוח שטחים? הריבונות תהיה מצרית ובפועל אתם תהיו נוכחים שם'. התשובה ששמע הייתה דרישה לריבונות ישראלית עד לקו אל-עריש ודרומה, עד שארם א-שיח'.

פעמים מספר אמרה מאיר לקיסינג'ר במהלך השנה: 'עמדתנו היא כי נדרשים שינויים משמעותיים, כלומר שינוי ריבונות'. ואילו קיסינג'ר הבהיר שהמתווה שלו להסכם אינו כולל את הסיפוח שישראל דרשה.

דוגמה נוספת לכך שעקב גישתו האפולוגטית התייחס צורף לתיעוד בבררנות, עסק בטפל וטשטש את העיקר, היא טיעונו שלמאיר הייתה 'עמדה דואלית'. מעתה אמור: גם חתרה לשלום וגם התעקשה על סיפוח חלק גדול מסיני. לא רק מרחק הזמן מלמד ששניים אלה לא דרים בכפיפה אחת. אפשר היה לעמוד על כך גם בעת התרחשות האירועים, בניגוד לרושם שניסה צורף ליצור. באופן אירוני מעיד על כך דווקא האירוע שאותו הגדיר צורף כ'ניסיון החשוב ביותר לפתוח בשיחות חשאיות עם מצרים' – בקשתה של מאיר מקנצלר גרמניה 'להגיד לסאדאת כי הוא, ברנדט, משוכנע שאנחנו באמת רוצים שלום. כי אין אנו רוצים את כל סיני, או את מחצית סיני או את מרבית סיני'. וילי ברנדט הבין היטב את מה שאמרה מאיר בשפה המדינית: מוכנה לדון על שלום, ובלבד שישראל תספח חלקים גדולים של סיני. ברנדט התייחס אל בקשתה של מאיר בנימוס אבל כאמור ראה בה ברכה לבטלה. ואכן, כעבור כמה ימים הצטרף לראש ממשלת בריטניה ולנשיא צרפת בפנייה לנשיא ארצות הברית, שבה התבקש ניקסון לפעול להביא את הישראליים לשינוי עמדתם הנוקשה ולהסכים להכריז על נכונות לסגת לגבול הבין-לאומי עם מצרים. אל סאדאת שלחה גרמניה פקיד זוטר שהעביר את דבריה של מאיר, על פי עדותו, באי-רצון בולט. כך, תיעוד שצורף הביא כדי להקל את נטל האשמה מראש ממשלת ישראל, למעשה הכביד אותו.

יזמת סאדאת הייתה, אם כן, הצעת עקרונות לפתוח במשא ומתן להסכם שלום מלא בין ישראל ומצרים בתיווכה הבלעדי של ארצות הברית. ההסכם אמור היה להיות מיושם בשלבים, שבמהלכם תוכר הריבונות המצרית על כל סיני וישראל תמשיך להחזיק בנקודות מפתח בסיני, כולל בשארם א-שיח'. בהמשך תוכל מצרים לבדל את עצמה מערוצי הסכסוך האחרים בחסות האמירה שתפרוץ בעבורם את הדרך ללכת בעקבותיה. לקיסינג'ר היה עניין ורצון להפעיל את כוחו ואת כישוריו כדי לקדם משא ומתן כזה, והוא הציע מתווה ולוח זמנים ליישומו. אלא שכוונותיו ותכניתו נתקלו בסירוב מוחלט של מאיר, שכן הם לא עלו בקנה אחד עם תביעתה לסיפוח חלק מסיני ועם מדיניות הקיפאון המדיני שלה. התנהלותה של מאיר הייתה הגורם העיקרי שמנע פתיחתו של משא ומתן קודם למלחמה. קומץ הדוגמאות שמניתי ממחיש את הכתיבה האפולוגטית שמשמשת מכשול בהבנת האירועים. תיאור מקיף של האירועים שהובילו למלחמה הובא בפרסומים האחרים.⁵

5 קיפניס, 1973; הנ"ל, 'המפנה בחקר הנסיבות לפרוץ מלחמת יום הכיפורים'.

האם נמנעה מאיר מאישור תקיפה מקדימה בגלל מחויבותה לקסינג'ר?

המחויבות לקסינג'ר הנחתה את מאיר בהחלטתה, התיעוד אינו מותיר ספק בכך. יום לאחר פרוץ המלחמה חזר שגריר ישראל בארצות הברית, שמחה דיניץ, לווינגטון, נפגש עם קסינג'ר ואמר לו, על פי פרוטוקול השיחה האמריקני, שבבוקר המלחמה הגיבה מאיר בכעס כלפי אחד השרים שחלק על החלטתה לא לאשר תקיפה מקדימה, ואמרה לו: 'אנחנו נלחמים על חיינו וחירותנו, אבל אין זה אומר רק לחימה בגבולות, אלא גם לחימה לעמוד לימין ידידנו. כלומר ידיד אחד'.⁶ סביר להניח שההיסטוריון האמריקני אינו מכיר תיעוד חשוב זה שאינו נכלל בקובץ מסמכי הארכיון שערך דיגל. גם צורף לא כלל אותו בדבריו. בכך החמיץ מידע חשוב שהביא אותו לכתוב בדברי הסיכום שלו שעובדת המחויבות של מאיר לקסינג'ר אינה מבוססת על תיעוד ואמין ולמעשה אינה מבוססת כלל.⁷

כבר מדצמבר 1971 היו דיין ומאיר מודעים היטב למסר של קסינג'ר שבמקרה שסאדאת יפתח במלחמה, יהיה על ישראל להמתין 'יותר משעתיים' בתגובתה. על בסיס מסר זה הונחה המטכ"ל להתכונן למלחמה שהפעם לא ישראל תפתח בה. זה היה תכתוב מדיני למערכת הצבאית וניתן חודשים רבים לפני המלחמה, לא ברגע האחרון. בהתאם לשיקול מדיני זה הוכנו גם תכניות המלחמה ונערכו האימונים וההכנות אליה. משחקי המלחמה התבססו על ההנחה שהסדיר וחיל האוויר יבלמו וכוחות המילואים יגיעו לתעלה יומיים מאוחר יותר ורק אז תחל המתקפה הישראלית. למרות זאת אפשר לצפות שבשעת אמת ידרוש הרמטכ"ל להקדים ולתקוף ומקבל ההחלטות יידרש לאומץ כדי לדחות דרישה זו. 'הלב נמשך' לאשר אמרה מאיר ופסקה אחרת. זו הייתה החלטה אמיצה ואפשר שגם נכונה. שיקוליה להחליט כך היו מדיניים ולא צבאיים. הם היו תקפים גם אם ראש אמ"ן לא היה שוגה בהערכתו והיה מעריך בעוד מועד שהמלחמה תפרוץ. גם דיין התלבט בין השיקול הצבאי למדיני. בשיחה שקיים עם מאיר ודיניץ וקודם להתייעצות שקיימה בבוקר המלחמה עם השרים דיין, גלילי ובהמשך גם עם אלון, אמר דיין, כפי שסיפר על כך דיניץ לקסינג'ר, 'שהוא סכיזופרני. כגנרל מרגיש שחייבים [להקדים ולתקוף]', אבל כחבר קבינט יודע שאסור'.⁸

לדברי זיכרונות יש להתייחס בזהירות ולבחון אותם כנגד מידע שנחשף בתיעוד, שכן רק אם קיימת ביניהם התאמה יש להם ערך מוסף. לתיעוד ההחלטה לא לבצע תקיפה מונעת יש להוסיף את שני הדברים הבאים: לכבוד פרסום מחקרי התקיים ערב עיון רב משתתפים באוניברסיטת ג'ורג' ווינגטון. נוסף לי נשאו דברים האל סונדרס וביל קוואנדט, שיחד עם ברנד סקורופט היו הצוות המצומצם שבעזרתו ניהל קסינג'ר את מהלכיו. ניהלתי שיחות

6 פרוטוקול המפגש בין דיניץ לקסינג'ר ב-7.10.1973 בשעה 19:30 בלשכתו של קסינג'ר במחלקת המדינה. NA, RG 59, Records of Henry Kissinger, 1973-1977, Box 25, Cat C 1974 Arab-Israeli War.

7 צורף, 'ממשלת גולדה מאיר לפני מלחמת יום הכיפורים'.

8 שם.

ארוכות עם שלושם ולמדתי כיצד השלים להם התייעוד את חלקי הפאזל החסרים בתמונת ההתנהלות המדינית של קיסנינג'ר ומאיר, תמונה שונה לגמרי מהפרשנות שמציע צורף. בסיומו של הערב ניגש אלי ניק ואילוטיס, שהיה הנספח הפוליטי בשגרירות ארצות הברית בישראל ונכח בפגישת מאיר עם השגריר קנת קיטינג בבוקר המלחמה. לדבריו, הם התכוונו לוודא שישראל לא תקדים ותפתח בה, אלא שמאיר הקדימה אותם ואמרה שכך תנהג. כל שנותר להם היה לבקש ממנה לחזור פעמיים על דבריה כדי לא להשאיר מקום לספק. ועוד בנקודה זו: שעות רבות של שיחות ניהלתי עם 'סיני', עוזרו של גלילי. הן התמקדו בנושא מחקרי על ההתיישבות בגולן. אולם 'סיני' נהג מדי פעם לגלוש בשיחה לנושאים אחרים. באחת הפעמים אמר לי שישראל גלילי לא ידע על המחויבות של גולדה לאמריקנים. דבר זה נודע לו ממנה רק לאחר המלחמה. כשנאמרו לי הדברים עדיין לא חקרתי את אירועי 1973 ולא הבנתי כראוי את דבריו. מלוא משמעותם התבררה לי רק כשנחשפתי לתייעוד על כך. 'סיני' ביקש אולי להיטיב עם גלילי, אבל המידע שסיפק נתמך בתייעוד.

על תהליכים מדיניים לאחר מלחמת יום הכיפורים

צורף מתייחס גם לתהליכים המדיניים לאחר המלחמה. גם כאן טיעונו אינו נשען על מידע מספק ובעיקר לא על התייעוד האמריקני. לא התפרסם עדיין די מחקר על תקופה זו וראוי לנקוט זהירות לגבי ה'איך' וה'למה' בטרם ידוע מה היה. בזהירות המתבקשת אפשר לטעון שלמצרים, לארצות הברית ולישראל היה עניין משותף לייצב את הפסקת האש ולהחליף שבויים כדי ליצור מערכת יחסים חדשה ביניהן – חידוש היחסים בין מצרים לארצות הברית ומשא ומתן לשלום בין ישראל למצרים בתיווכם הבלעדי של האמריקנים. קיסנינג'ר וסאדאת נרתמו לכך במרץ ובתאום מלא ביניהם. אולם מעיון בתייעוד העשיר והמפורט עולה שהתנהלותה ועיקשותה של מאיר עיכבו את כל ההסכמים לאחר המלחמה. ממשלת ישראל התקשתה לקבל החלטות, ויותר ממשלת ישראל היה זה קיסנינג'ר שקידם את ישראל להסכמים ששירתו היטב את מטרותיה וצרכיה: הסכם שש הנקודות שייצב את הפסקת האש עם מצרים ואפשר את חילופי השבויים; הסכם הפרדת הכוחות עם מצרים; ובעיקר הסכם הפרדת הכוחות עם סוריה וחזרת השבויים הישראלים מדמשק, שאת המתווה לו סיכמו סאדאת וקיסנינג'ר ומאיר שמעה על תוכנו כבר בדצמבר 1973, אולם חצי שנה נוספת נדרשה כדי להשיג אותו, בעיקר בגלל התנהלות ממשלת ישראל.⁹

9 מקבץ התבטאויות של אהרן יריב ושל קיסנינג'ר על התנהלותה של מאיר באותם הימים. יריב, שהיה בימים שלאחר המלחמה יועצה, שליחה ושותפה למהלכים ומקורב אליה, אמר: 'לא עושים שום דיון רציני לגבי חלופות בעניין הפרדת הכוחות, לא מגבשים שום קו כלפי ארצות הברית'; 'תחושת כעס וחרון אין-אונים נוכח אי-הסדר המזעזע של עבודת הצמרת המדינית בעניינים הגורליים לעתידה של מדינת ישראל'; 'שום עבודת מטה, שום הכנה בנושאים הגורליים. זה מרגיז אותי, זה מוציא אותי מדעתי!'; 'למה הם לא מבינים שככה לא בונים אמון, שככה רק שורפים אמון?'; ראו: עמוס גלבוע,

אף על פי שההיסטוריה אינה חוזרת על עצמה בהכרח, היכרות עם אירועי העבר נותנת בידנו כלי להבין טוב יותר אירועים ותהליכים שמתרחשים בהמשך. למחקר ההיסטורי יש חשיבות נוספת, והיא שמנהיגים ומקבלי החלטות יהיו מודעים וערניים לא רק למשפטו של הציבור בזמן הווה בסקרים או בקלפי, אלא גם לכך שיגיע זמנו של המחקר ההיסטורי נטול הפניות לבחון את מעשיהם.

מר מודיעין: אהרל'ה, אלוף אהרון יריב, ראש אמ"ן, ידיעות אחרונות, תל אביב 2013. התבטאויות של קיסנינג'ר. לדיניץ: 'האמון שלי בכם הוא גדול, אבל היכולת שלכם לעקוב אחרי אסטרטגיה מורכבת אינה רבה [...] אני בספק אם אתם מבינים את מה שקורה', פגישת קיסנינג'ר עם דיניץ, 6.12.1973, NA, RN, NSC, Box 135; לנשיא צרפת פומפידו: 'המדיניות של ישראל נשענת על הרצון למנוע הכנסה של היהודים שוב לגטו אבל מדיניות ישראל מכניסה אותה למדינת גטו', פרוטוקול פגישתם בפריז ב-20.12.1973, NA RG 59, HAK 1973-1977; לאנשי צוותו: 'אתמול בערב "קרעתי" אותה. עכשיו אתן לה "להתבשל"'. היא מאיימת להתפטר, לא נורא, היא לא נכס'; וכן 'במשך שלושים שנה הם ביקשו משא ומתן ישיר. עכשיו כשיש משא ומתן ישיר הם אומרים שלא ינהלו אותו'. דבריו בישיבת הצוות ההתייעצות המיוחדת ב-2.11.1973, NA, RN, NSC Files Box H-117.